

Ольга Білобровець,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри історії України
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

ПОЛЬСЬКІ МИСТЕЦЬКІ ВИСТАВКИ В КИЄВІ В 1915 р.: СУСПІЛЬНИЙ ПОГЛЯД

У статті показано сутність і суспільну значимість проведених навесні 1915 р. польських мистецьких виставок у Києві. Ініціаторами і організаторами Виставки творів давнього мистецтва виступило Київське товариство допомоги постраждалим внаслідок війни полякам. Вони надали власні і залучили інші приватні зібрання творів мистецтва. Завданням виставок було поширення польської культури, піднесення польського духу, патріотизму, збереження і спадкоємність національних культурних традицій. Відомі польські науковці, громадські діячі і публіцисти всебічно представляли у пресі виставки, які мали широкій суспільний резонанс. Важливою функцією виставок стала матеріальна підтримка поляків, жертв війни, виявлення милосердя до ближнього, об'єднання суспільства для подолання воєнного лихоліття і відродження національного і державного життя.

Ключові слова: мистецькі виставки, поляки, Перша світова війна.

Суспільне життя у кризові моменти історії зазнає значних змін і гостро ставить питання вибору подальшого шляху розвитку і значимості певних напрямків діяльності. Одвічна дискусія щодо необхідності розвитку культури під час війни знайшла своє вираження у польському суспільстві у поєднанні підтримки культурних акцій і допомоги постраждалим на війні. Питання розвитку духовного і культурного життя поляків в Україні напередодні і в роки Першої світової війни висвітлювали у своїх дослідженнях М. Коженювський, І. Лісевич, О. Федорук та ін.[1; 2; 16; 18]. Завдання даної статті полягає у з'ясуванні сутності і суспільного значення проведених у Києві під час Першої світової війни мистецьких виставок та суспільного погляду на ці події.

Правобережні українські землі, названі поляками східними «кресами» через їх належність до Речі Посполитої, впродовж століть стали батьківщиною для багатьох відомих

поляків. Як писало видання «Клоси Українське», «майбутнє цього краю не може формуватися без зусиль польського населення, яке матеріально і духовно прагнуло до цього долучитися» [14, с. 1]. Польський історик мистецтва, художник, громадський діяч Марцель Налеч-Добровольський високо оцінював діяльність і внесок поляків в культурне життя Правобережжя. «Польський творчий геній проявлявся у мистецтві, живописі, настінних галереях і широко розходився по просторах польського краю» [18, с. 9]. Центром суспільного і культурного життя польської громади на українських землях був Київ. З початком Першої світової війни, зростанням біженців кількість польського населення збільшується. Наплив біженців зумовив пошкваллення й активізацію громадського і культурного життя. Тут виникла низка громадських організацій господарського, професійного, воєнного, наукового, культурного спрямування [17, с. 186]. Найбільш активним в суспільно-політичному житті Києва тих часів був Київський відділ Петроградського Товариства допомоги полякам жертвам війни. Окремі секції цього товариства працювали на підтримку польської культури, проведення різних мистецьких акцій – театральних вистав, концертів, художніх виставок, відзначення національних дат [16, с. 193].

Поточні і гострі питання суспільного звучання висвітлювались на сторінках польської преси, зокрема, це «Дженнік Кійовськи» і «Клоси Українське», які видавались у Києві під час війни. Газета «Дженнік Кійовськи» знаходилась під впливом Народової демократії і мала широку популярність серед польського населення. Її головним редактором у червні 1914 р. став Едвард Пашковський [3, арк. 364]. Незмінним редактором літературно-мистецького двотижневика «Клоси Українське» з 1914 р. був Іван Замараєв-Урсен [4, арк. 9]. Навесні 1915 р. у Києві відбулася низка мистецьких виставок, зокрема Виставка картин і творів давнього мистецтва, що стала справжньою суспільною подією і впродовж квітня-травня всебічно проаналізована і представлена на сторінках польських видань.

Розвиток культурного життя під час війни завжди викликав дискусію. Напередодні відкриття виставки в газеті

«Дженнік Кійовськи» з'явилася стаття відомого журналіста і польського громадського діяча Владислава Гюнтера на цю тему. Він порівнював війну з найманцем, що «ступив на лан нещасливої Польщі і плідно працює. Весь край димить попелищами догораючого життя, з кожним кроком збільшується коло небуття і змертвіння. Але найприкріше, що гине цвіт польського лану – наука і мистецтво». Далі він пише, що війна не сприяє культурі, «пісня життя змовкає там, де не важить саме життя». Над усім краєм, охопленим війною, палали будинки, маєтки, села, міста, палаци і костьоли, музеї і бібліотеки, пам'ятки колишніх епох і свідки минулого, з якими разом вмирала традиція давньої культури. Війна відібрала у мистецтва і науки їх ринок збуту. У Польщі він був взагалі малим і тісним, а з початком війни закrywся зовсім. Згорталосся виробництво, ніхто не купував книжок, зачинялися художні майстерні, переставала творитися музика.

Але тільки силою науки і культури може існувати народ. Гюнтер зазначає, що «у нинішній війні для Польщі справа культури є більш важливішою і глибшою, більш пов'язаною з народом, ніж будь-коли». З часу втрати незалежності польський народ реалізував себе в науці і мистецтві і в XIX ст. зайняв у цих галузях почесне місце. З болю і щему за вітчизною, яку втратив народ, була витворена прекрасна поезія. Позбавлений уряду і влади, зовнішньої волі у своєму мистецтві польський народ почав шукати дороговказів не тільки для почуттів і розуму, але і для життя всього народу. Зрештою мистецтво виконувало невластиві йому функції, наприклад, дипломатичні, представляючи Польщу міжнародній спільноті.

Польською музикою зміцнювалася душа народу, на картинах пізнавались її краєвиди, з науки дізнавались про розвиток нових її напрямків, з літератури – про звичаї і життя народу, про прагнення на майбутнє. Під час війни важливо не загубити культурних здобутків свого народу. «Тому, як пише Гюнтер, - необхідно боронити кожну давню пам'ятку культури і творити нові культурні осередки» [5, с.2].

Низка художніх виставок відбулась у Києві навесні 1915 р. Характеристику живопису, представленому на київських виставках, дав відомий публіцист Цезар Поплавський у

тижневику «Клоси Українське». Він зазначив, що місцеві художники об'єднуються випадково, без стосунку до якихось конкретних художніх шкіл чи напрямків. Це дозволяло характеризувати весь загал київських художників і кілька окремих виставок охоплювати єдиним поглядом. Їм притаманні старанна правильність, поміркованість у сюжеті і кольорі, безмежна довіра до звичних художніх традицій, що творило їх спільний характер. На цьому загальному тлі дуже виразно проступав кожен художник, що мав справжній сенс у своїй творчості і сприйнятті мистецтва загалом.

Більшість художників віддавали перевагу реалізму, обмежувалися сферою точного відображення предмета і зрештою вважали святотатством і неприйнятним прикрашати чи підносити натуру. На мистецькій виставці в Університетському залі представлена була ціла низка картин Євгенія Вжеша. Захоплений зображенням простих тем, монотонним ліризмом усіх пір року і різних годин дня, повторюваним сентиментом українських хат і дозріваючих ланів – Вжещ здобув собі популярність серед київських художників. Його поезія замкнута в собі. Якщо він часом і виходив у світ, то бачив все одно свої кольори, своє сонце і синяву, без огляду на те, чи була це Флоренція чи види Криму. Лагідний ліризм Вжеша тягнув за собою відсутність сильних акцентів кольору і головних фігур, що дозволяло порівнювати його картини з кольоровим друком. Він захоплював своєю поезією вчорашнього дня, може занадто локалізованою, все ж внутрішньо вмотивованою.

Значно стриманішим в представленні і більш вишуканим в інтерпретації своїх художніх намірів Поплавський називав Владислава Гамільського. В його роботах простежувалася еволюція художника і величезне заглиблення в розв'язання художніх завдань, які з поверхні того, що в картині складає його зовнішню, анекдотичну сторону поступово занурювало у внутрішні таємниці гармонії зображуваного, намагаючись з'ясувати його сенс. Не кожна представлена на виставці робота досягла своєї мети. Так, художні переваги роботи «Останній промінь» доповнені напівлітературними ефектами в назві, а маленький ескіз з парку завдяки збурилим фарбам успішно обійшовся і без літератури.

Багато приємних композиційних і кольорових рішень містив ескіз Тадеуша Марчевського. Відданий добрим традиціям школи Й. Станіславського дуже просунувся вперед М. Бурачек, в картині якого панували приємні барви. Добре вирізнялися з-поміж інших своєю кольоровою гамою роботи Ю. Грейна.

Гостем серед київських художників була відома і заслужена варшавська художниця Софія Станкевич. Крім того, у виставках брали участь російські художники, часто дуже здібні, які заслуговували на ближче пізнання. До таких належали передусім Денисова, Курнакова, Демідова і надзвичайно цікавий Богомазов [15, с. 23-24].

Великий суспільний резонанс мала Виставка творів давнього мистецтва із приватних колекцій. Ідея підтриманої польським суспільством виставки виникла у секції непостійних доходів відділу Київського товариства допомоги бідним і зубожілим внаслідок війни полякам. Діяльним керівником цієї секції був Ернест Херс, головним скарбником – Олександр Баер, секретарем – Фелікс Кржижановський. Назване Правління разом з діючими членами – Оскаром Хансеном, Станіславом Кржижановським, Вацлавом Кржижановським, Антоном Червінським, Станіславом Жеромським – власне і створили виставку. Для того, щоб вона існувала, надали цінні власні зібрання, вклали свою особисту працю і енергію в естетичне і цілісне оформлення виставки – Оскар Хансен, Станіслав Кржижановський, Кароль Іваніцький, Антон Червінський [13, с.3].

Зміст, сутність і аналіз представлених на виставці творів на сторінках газети «Дженнік Кійовськи» зробив відомий доктор історії Марцель Налеч-Добровольський у цілій серії статей. У першій ввідній статті він вказав на велику силу мистецтва, порівнюючи його з «людиною, як частиною великого організму, що посилює свої добрі чи негативні якості, йдучи за випадковими невивченими силами. Відповідно до своєї вразливості вона вбирає сторонні впливи, але одночасно, якщо є сильною індивідуальністю, надає характерного родинного знаку тому суспільству, серед якого Доля призначила йому жити». Для того, щоб оцінювати людські особистості, треба побачити їх

у властивому для них світлі, прослідкувати їх основу, тобто з'ясувати цілу низку причин і наслідків, щоб остаточно можна було винести умовний суд. Всі твори справжнього мистецтва кристалізують певні художні прагнення, відбиваючи у певні історичні періоди точки зору, навіть моди, поглиблюють або переборюють їх, щоб «нове квітло літо».

Автор статті зазначив, що твори мистецтва по своїй матеріальній суті – бездушний предмет, є невичерпним скарбом дослідника, любителя художнього мистецтва. Кожна раціонально організована галерея, музей, виставка разом із психологічними моментами, виконує важливе суспільне завдання. Зазвичай на великих закордонних ринках існують спеціальні біржі творів мистецтва, десятки з них присвячені фаховому колекціонуванню. У нас у галузі збирання творів мистецтва повністю відсутні нормальні умови. На організованій виставці творів давнього мистецтва зібрані експонати належать до різних галузей художньої творчості.

Найбільш яскраво представленим був живопис. Крім олійного живопису, можна було спостерігати малюнок, пастель та ін. Польський живопис дав своїх представників, передусім у так званій Матейковській групі. На виставці були роботи молодого А. Гротгера і Ф. Костржевського, зокрема довершений вид старої Варшави, реконструйований з картини «Над Віслою». Тут можна було знайти найрідкісніші акварелі Юзефа Ігнація Крашевського і малу картинку Вінцента Лося «Санна». Лось був першим в Україні художником, що малював коней. Великим талантом відзначився відомий і так мало знаний тут художник, який також походить з України – Леонард Стражинський, автор сентиментальних сіл, прикритих зимовою пеленою, зображень коней, їх характеру і руху.

До іншої групи, вже з Варшави, належить Я. Піварський, художник, який одержав у спадок після П. Норбліна любов до малювання різними техніками. В акварелі він представив яскравого «Оберка», а в малюнках олівцем – портрет піонера романтизму Казимира Бродзінського. Є також роботи Олександра Орловського, відомого своїми картинами коней. Кінь у польському живописі відіграв з цілком природних причин величезну роль. Малювали коней відомі польські

художники: П. Норблін, П. Михайловський, М. Геримський, Ю. Хелмонський, Ю. Коссак та ін.

З огляду на історію розвитку таланту цікавою буває будь-яка дрібниця, що дозволяє пізнати творчість знаних художників. Це стосується також баталістів. Частково це можна віднести і до Я. Матейки, Г. Семирадського. Досконалою є акварель під назвою «Сказана». Приємно було відзначити «Оповідання дідуся» Р. Козакевича і красу княжної Кочубей пензля Л. Горовіца [6, с. 2].

Доктор Налеч-Добровольський кожному розділу виставки присвятив окрему статтю. Характеристиці гравюр або графіці передувала історія виникнення цього виду пластичних мистецтв, пояснення техніки виконання гравюри, за допомогою якої один екземпляр малюнка можна було отримати у багатьох відбитках, поділи графіки на три частини: випуклу, увігнуту і пласку [10, с. 2]. На виставці у Києві була представлена графіка, виконана різними техніками, починаючи від Дюрера до польських графіків ХІХ ст., де можна було спостерігати зразки відомих шкіл, манер і стилів. Незрівнянний пластик, натхненний генієм латинської Італії Дюерер, не уникав нагоди, але всупереч своїм німецьким попередникам представляв тіло, як найпрекраснішу маніфестацію життя і мистецтва. У своєму мистецтві Дюерер був одночасно християнином і гуманістом, драматургом і психологом. У творах «Меланхолія» і «Вершник смерті» він дійшов до нечуваної сили виразності. На виставці дюрерівська епоха представлена також Г. Пенчем і М. Альдегравером. Прекрасний витвір Г. Пенча «Муки Св. Вірґінії» виконаний квасоритом. Відомий майстер офортів гравер М. Адельгравер, знаменитий також зображенням жестів і поз. На виставці представлено три його твори, на яких зображено танець поважних осіб. Після занепаду мистецтва гравюри у Німеччині, гравюра по дереву набула небаченої досконалості у Фландрії. Це роботи Г. Гольціуса, Востермана, Яна Гоена, відомого нідерландського художника ХVІІ ст. [7, с. 2]. Графіка англійського походження достатньо представлена на виставці роботами Д. Сміта, Й. Персідоля і трьох видатних італійських граверів на міді – Б. Теполі, великого пейзажиста, ілюстратора мальовничої Венеції Ценалети і Гіо Батісти Піранізі'єго.

У Польщі, як і у Франції, гравюра була початково пов'язана із друком. До 1550 р. відноситься найбільш цінний інканабул «Життя Св. Станіслава», який можна було побачити на виставці. Графіка і друк виникли із винайденням паперу, що у Польщі сталося у XVI ст. На виставці представлені найбільш цінні зразки дерев'яної гравюри, прекрасний друк карт з Кракова, кілька рідкісних книг XVI-XVII ст. Гравери XVI ст. стали відомі завдяки дослідженням Академії мистецтв Петра Франка, Давіда Техерінга і друкарні Г. Івановича [8, с. 2].

Останній десяток років представив широкому загалу значні ресурси польського художнього промислу на спеціальних виставках. Найбільш важливі серед них – краківські: порцеляни, тканин, металу, архітектурна, мініатюр, Ягелонська, пам'яті Ю. Понятовського, пам'яті 1863 р.; варшавські – археологічна і порцеляни. До цих виставок треба додати і київську Виставку творів давнього мистецтва. Художній промисел надзвичайно важливий з огляду на його безпосередню близькість до людини. Після сильних німецьких впливів на розвиток цехів у середньовічній Польщі і після перемоги там італійських порядків настав переломний момент в розвитку польського ремесла. Народне мистецтво, що проснулося з летаргічного сну і запліднилося італійським духом, у першій половині XVI ст. глибоко пустило коріння у суспільстві. В поезії з'явилася місцева мова, латина уступила каролінському письменству і то раніше, ніж у Німеччині, і навіть у Франції. На виставці представлено вироби того часу: комод із шухлядами XVII ст., столик у стилі «ампір», крісла князів Сапегів, меблі епохи королів Анни [9, с. 3].

Цікавим був на виставці розділ, присвячений металу і представлений різними видами колекційних зборів. З металевих руд найбагатшими у Польщі були поклади срібла і олова, які діставали з копальні у Олькушах з XVIII ст. Але найбільшою на виставці стала колекція бронзи, яка в польському мистецтві завжди посідала високе місце. Тут представлена статуї Тадеуша Костюшка і Юзефа Понятовського, вилиті в ливарнях у Славуті на Волині. Автор Людвіг Карпінський зобразив постать Костюшка з витягнутою у далину рукою на коні в момент, коли кінь під ним падає з написом «1794 р.» й ініціалами «Л. К.».

Сучасником Карпінського в Польщі був Войчех Свенціцький, відомий у світі майстер, роботи якого представлені на виставці – бюсти С. Одиця, Казимира Великого, К. Войціцького [11, с. 3-4]. Прикрасою відділу металу на виставці були зібрання монет і медалей часів королів Стефана Баторія, Зигмунда III, Собеського, Августа II і III, С. Лещинського. Інтерес викликала прекрасна медаль – нагадування трону Швеції, Польщі і Литви, медалі із гордим зображенням Владислава IV та інші експонати [12, с. 2].

Київська виставка рясніла також зібраннями сучасної мініатюри, емалі, або скляної пасти і колекції коштовного каміння. Дуже цікавою з-поміж інших була робота невідомого автора – вирізьблені на бурштині фігури короля Людвіга XV з написом.

Останній розділ виставки присвячений кераміці, кришталю і тонким тканинам. Тут було представлено 112 штук польської кераміки з восьми фабрик: Баранівки, Бельведер, Белотину, Городниці, Смільчино, Корця, Неборова і Романова. Загальною рисою, що об'єднувала всі експонати, стала не стільки форма, скільки виняткова гама кольорів. Особливо вражаючими були ваза, чайник і філіжанка циліндричної форми, цукрівниця темно бронзового кольору з Баранівки, молочник з Корця [13, с. 3].

Виставка викликала величезний інтерес і прихильність у киян. Зібрані кошти пішли на підтримку бідних поляків, які постраждали внаслідок війни. Цим опікувалася секція доходів Товариства. У «Дженніку Кійовському» була висловлена вдячність організаторам виставки, учасникам – Цицілії Хамцовій, Ксаверії Хоєцькій, Ельжбеті Демидовій та ін. Подяку одержали Кароль Шимановський і Павло Кохановський, які матеріально підтримали виставку коштами, зібраними за даний ними в травні концерт, а також директор Першого російського страхового товариства за безкоштовно надане приміщення і Товариство електрики за безплатне використання світла. Як зазначає Налеч-Добровольський: «Всі названі і неназвані організатори виставки доклали своїх зусиль, щоб піднятися до поставленої мети – витерти страшний, кривавий польський сльози.

Ми зробили це в естетичний спосіб, розділивши бодай частину болю ближнього, що є найвищою мірою милосердя» [13, с. 3].

Таким чином, мистецькі виставки, що відбулися у Києві під час Першої світової війни, навесні 1915 р., були покликані підтримати польську культуру у складний для народу час. Ініціаторами і організаторами Виставки творів давнього мистецтва виступили керівники секції Київського товариства допомоги постраждалим внаслідок війни полякам. Вони надали власні і залучили інші приватні колекції і зібрання творів мистецтва. Завдання проведених виставок щодо поширення польської культури, нагадування полякам про високий польський дух, глибокий патріотизм, збереження і спадкоємність національних культурних традицій було повністю виконане. Виставки мали достатній інформаційний супровід, належне висвітлення у польській пресі і суспільний резонанс. До цього долучилися відомі польські науковці, громадські діячі і публіцисти, які окрім серйозного представлення експонатів виставки, їх авторів, показали історію розвитку польського мистецтва.

Ще одна важлива функція була реалізована під час демонстрації виставок – це підтримка тих поляків, які втратили засоби до існування внаслідок воєнних дій на території Царства Польського і стали біженцями. Виставка свідчить про проявлення милосердя до ближнього, що потратив у біду, демонстрація єдності всього суспільства у складний для народу час, згуртування усіх сил громади на спільне подолання воєнного лихоліття і відродження національного і державного життя.

Список використаних джерел та літератури:

1. Лісевич І.Т. Духовно спрагли (духовне життя польської національної меншини на Наддніпрянській Україні в 1864-1917 рр.) / І.Т. Лісевич / НАН України, Ін-тут історії України. – К.; Б.в., 1997. – 210 с.

2. Федорук О. Польські художники в Києві (друга половина XIX – початок XX ст.) // *Polacy w Kijowie. Pamiętnik Kijowski*. – Kijów, 2002. – S. 85-104.

3. Центральний державний історичний архів України, м. Київ (далі ЦДІАК України), ф.274, оп.1, спр. 2441, 364 арк.

4. ЦДІАК України, ф. 274, оп. 5, спр. 56, 135 арк.

5. „Dziennik Kijowski”. – Kijów. – 1915. – 27 marca. – S. 2.

6. „Dziennik Kijowski”. – Kijów. – 1915. – 05 kwietnia. – S. 2.

7. „Dziennik Kijowski”. – Kijów. – 1915. – 18 kwietnia. – S. 2.
8. „Dziennik Kijowski”. – Kijów. – 1915. – 19 kwietnia. – S. 2.
9. „Dziennik Kijowski”. – Kijów. – 1915. – 22 kwietnia. – S. 3.
10. „Dziennik Kijowski”. – Kijów. – 1915. – 23 kwietnia. – S. 2.
11. Dziennik Kijowski”. – Kijów. – 1915. – 14 maja. – S. 3-4.
12. „Dziennik Kijowski”. – Kijów. – 1915. – 15 maja. – S. 2.
13. „Dziennik Kijowski”. – Kijów. – 1915. – 16 maja. – S. 3.
14. „Kłosa Ukraińskie”. – Kijów. – 1914. – nr.1. – S. 1.
15. „Kłosa Ukraińskie”. – Kijów. – 1915. – nr.8-9. – S. 23-24.
16. Korzeniowski M. Tułaczy los. Uchodźcy polscy w imperium rosyjskim w latach pierwszej wojny światowej / M. Korzeniowski, M. Mądzik, D. Tarasiuk. – Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2007. – 238 s.
17. Korzeniowski, M. Za Złotą Bramą: działalność społeczno-kulturalna Polaków w Kijowie w latach 1905-1920 / Mariusz Korzeniowski. – Lublin: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, 2009. – 621 c.
18. Nałęcz-Dobrowolski, M. Polski lud a kresy wschodnie. Kijów, 1917. – 30 s.

O. Bilobrovets. POLISH ART EXHIBITIONS IN KIEV IN 1915: PUBLIC VIEW

The article shows the essence and social significance of Polish art exhibitions, held in spring 1915 in Kiev. With the beginning of World War I, extensive destruction, human losses, a large number of refugees from the Kingdom of Poland and Galicia, the number of Poles in Ukrainian cities increased. Social and cultural life of the Polish community became busy and active. Community-based organizations in professional, charitable, cultural and educational spheres emerged. The initiators and organizers of the Exhibition of ancient artworks were the leaders of indirect income section of Kiev society for war victims. The aim was to support Poles, who got poor because of the war. They involved their own and other's private collections and collected artworks. The main goal of the exhibitions was to spread Polish culture, remind to Poles about Polish high spirit, deep patriotism, preservation and continuity of national cultural traditions. Exhibitions had sufficient information support, good reflection in the Polish press and publicity. Famous Polish scientists, public figures and journalists contributed to this activity. Dr. of history Marcel Nalyech-Dobrovolsky wrote eight articles for Polish press. These articles presented the exhibits, their authors, and showed the history of Polish art.

Another important task was fulfilled during a demonstration of exhibitions. It was financial support through the collected funds given to those Poles, who lost their livelihoods because of military operations on the territory of the Kingdom of Poland and became refugees. This all was a manifestation of mercy towards a neighbor, who got in a trouble, a demonstration of unity of the whole society during hard times, joining all forces of community for struggling against common war years and revival of national and state life.

Key words: art exhibitions, Poles, First World War.

O. Bilobrowiec. POLSKIE WYSTAWY ARTYSTYCZNE W KIJOWIE W 1915 R.: MYŚL SPOŁECZNA

W artykule przedstawiono istotę i znaczenie społeczne wystaw sztuki polskiej, który odbyły się wiosną 1915 w Kijowie. Inicjatorami i organizatorami wystawy dzieł sztuki starożytnej były kierownicy i działacze sekcji dochodów Kijowskiego Towarzystwa pomocy Polakom ofiarom wojny. Kierownictwo sekcji posiadało prywatnymi kolekcjami dzieł sztuki. Kolekcji zostały przekazane dla wystaw. Celem wystaw było szerzenie kultury polskiej, przypomnienie Polakom o polskim wysokim duchu patriotyzmu, zachowaniu i ciągłości narodowych tradycji kulturowych. Znani polscy naukowcy, działacze społeczni i dziennikarze wyczerpująco przedstawili w prasie wystawy. Ten wystawy miały szeroki oddźwięk publiczny. Ważnym elementem wystawy była pomoc finansowa Polaków dla ofiar wojny, wykazanie miłosierdzia bliźnim, zjednoczenie społeczeństwa w przezwyciężaniu trudnych lat wojny i odrodzenie życia narodowego i państwowego.

Słowa kluczowe: wystawy artystyczne, polacy, Pierwsza wojna światowa.